

Συνέντευξη με τον κ. Βερδινάκη Κωνσταντίνο (Β.Κ.)
Συμμετέχει ο αδερφός του, κ. Βερδινάκης Εμμανουήλ (Β.Ε.)
και ο κ. Παπαδάκης Ευάγγελος (Π.Ε.)
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
5 Ιουλίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:
Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Σπυρόπουλος Σπυρίδων

Ερ. Έχουμε την τιμή σήμερα 5 Ιουλίου 2004 να συνομιλούμε με τον λυράρη, τον κύριο Βερδινάκη Κωστή, τον αδερφό του, κύριο Βερδινάκη Μανόλη που έπαιξε λαούτο και τον κύριο Παπαδάκη Βαγγέλη στην κιθάρα. Και να μας πείτε κύριε Κωστή λίγο τα πρώτα σας ερεθίσματα ποια ήτανε για να ασχοληθείτε με τη λύρα.

Β.Κ. Από τον πατέρα μου βασικά.

Ερ. Ο πατέρα σας ήταν λυράρης;

Β.Κ. Ο πατέρας μου λυράρης, καλός λυράρης της εποχής με γνήσιο αυθεντικό χρώμα παραδοσιακό και έπαιζε κυρίως εκεί στην περιοχή την δικιά μας, στο χωριό μας δηλαδή και γύρω απ' τα χωριά τα δικά μας. Έπαιζε και παίζει βέβαια ακόμα ωραία λύρα. Από κει πήρα τα ερεθίσματα και από άλλους λυράρηδες βέβαια της εποχής εκείνης, όπως είναι ο Θανάσης ο Σκορδαλός και ο Λεωνίδας ο Κλάδος, κυρίως από αυτούς.

Ερ. Σε τι ηλικία ξεκινάτε;

Β.Κ. Δεκάξι χρονών.

Ερ. Ο πατέρας σας, σας είπε κάτι ή μόνος σας;

Β.Κ. Όχι, όχι μόνος μου, εντελώς μόνος μου.

Ερ. Και εκείνος πώς αντέδρασε, όταν σας είδε να παίζετε λύρα;

Β.Κ. Αντέδρασε αρνητικά. Γιατί υπήρχε μια νοοτροπία της εποχής εκείνης που δεν θέλανε οι γονείς τα παιδιά τους, λυράρηδες. Και γιατί και ο πατέρας μου σκεφτότανε ότι ίσως παρατήσω τα γράμματα για τη λύρα και αντέδρασε αρνητικά. Στην πορεία όμως με βοήθησε.

Ερ. Γιατί δεν τους θέλανε τους λυράρηδες τότε;

- B.K. Υπήρχε μια αρνητική εικόνα, ίσως... βέβαια εκείνη την εποχή είχε αρχίσει να είναι θετική η εικόνα, υπήρχε μια νοοτροπία από παλιότερα.
- Ερ. Λόγω των χρημάτων που παίρνανε, λόγω της ζωής που κάνανε, ποιο ήταν το πρόβλημα;
- B.K. Ξέρεις την ιστορία του ρεμπέτικου; Τους ρεμπέτες, γιατί τους ονόμασαν ρεμπέτες;
- Ερ. Ήταν περιφερειακοί...
- B.K. Κάτι ανάλογο συνέβαινε και τότε εδώ πέρα. Έτσι τους θεωρούσαν, πολύ παλιότερα βέβαια, αλλά αυτή η νοοτροπία είχε μείνει.
- Ερ. Έτσι θεωρούσαν τους λυράρηδες ή και τους οργανοπαίχτες γενικά;
- B.K. Τους λυράρηδες... Γενικά τους οργανοπαίχτες, ναι.
- Ερ. Δηλαδή αν λέγατε στον πατέρα σας φερ' ειπείν, «θα μάθω λαούτο»...
- B.K. Ο πατέρας μου δεν το θεωρούσε έτσι. Υπήρχε, ίσως κληρονομήσει και αυτός, ίσως λέω, ίσως, μια νοοτροπία τέτοια, αλλά το κυριότερο είναι ότι ο πατέρας μου ήθελε να μάθω γράμματα. Έτσι; Πίστευε ότι δεν θα μάθω λύρα και ότι δεν θα μάθω και γράμματα, θα με συνεπάρει δηλαδή η λύρα και δεν θα μάθω γράμματα. Όταν είδε όμως ότι προχωρώ και ότι μαθαίνω λύρα με βοήθησε. Τ' άρεσε.
- Ερ. Εσείς κύριε Μανόλη όταν πρωτο-αρχίσατε να παίζετε λαούτο ποια ηλικία είχατε, σε ποια ηλικία κάνατε τα πρώτα σας έτσι βήματα;
- B.E. Από έντεκα - δώδεκα χρονών.
- Ερ. Ο λόγος που πιάσατε το λαούτο ποιος ήταν; Και δεν πιάσατε λύρα κι εσείς;
- B.E. Λύρα είχα ξεκινήσει και στην πορεία άρχισα το λαούτο.
- Ερ. Σας άρεσε καλύτερα...;
- Ερ. Ή λόγω του ότι έπαιζε λύρα ο αδερφός σας κι έπρεπε να τον συνοδεύετε;
- B.E. Περισσότερο το δεύτερο. Μ' άρεσε και η λύρα, μ' αρέσει το λαούτο, εντάξει.
- Ερ. Κύριε Παπαδάκη, εσείς σε ποια ηλικία μάθατε κιθάρα;
- Π.Ε. Εγώ τώρα, πρόσφατα ξεκίνησα την κιθάρα, στα δεκαοχτώ - δεκαεννιά χρόνια. Πρωτύτερα βέβαια είχα παίξει λύρα κάμποσα χρόνια, στα δώδεκά μου χρόνια ξεκίνησα λύρα, γνωρίζοντας τους σκοπούς, πιο πολύ την μελωδία, δεν ήταν δύσκολο να συνοδεύσω με την κιθάρα τα Κρητικά. Ήτανε λίγοι οι ρυθμοί και συγκεκριμένοι οι δρόμοι, οπότε η συνοδεία ήταν

κάτι σχετικά εύκολο, ξέροντας τις μελωδίες. Μετά εντάξει, ψάχνοντας την κιθάρα ανακάλυψα ότι είναι πολύ πιο δύσκολο όργανο, έχει κι άλλα παιξίματα, κι άλλα είδη μουσικής που πρέπει να παίζεις. Προσπαθούμε.

Ερ. Χρησιμοποιείται η κιθάρα στα σχήματα της λύρας; Παίζετε με συγκεκριμένους οργανοπαίχτες λυράρηδες ή σας καλούν και άλλοι λυράρηδες;

Π.Ε. Είναι κάποιιοι που θέλουν να φτιάξουν μόνιμο συγκρότημα, αλλά εντάξει όταν δεν έχεις μόνιμο συγκρότημα, τώρα τελευταία ζητάνε αρκετά.

Ερ. Βλέπετε να μπαίνει η κιθάρα τώρα τα τελευταία χρόνια στη συνοδεία;

Π.Ε. Τα τελευταία χρόνια έχει μπει, όχι να μπαίνει. Έχει μπει τα τελευταία χρόνια και σα ρυθμό και σα εναρμονία στη μουσική.

Ερ. Πριν από πέντε χρόνια θυμάστε η κιθάρα ήταν έτσι τόσο διαδεδομένη στα σχήματα με τη λύρα;

Π.Ε. Πριν από πέντε χρόνια ήταν στις αρχές ακόμα. Τώρα πιστεύω τα περισσότερα συγκροτήματα διαθέτουν κιθάρα.

Ερ. Εσείς κ. Κωστή και κ. Μανόλη, πως... πότε δέσατε όλοι μαζί και οι τρεις; Καταρχήν παίζετε μαζί όλοι σαν σχήμα;

Β.Κ. Με τον Βαγγέλη συνεργαζόμαστε αρκετά όχι μόνιμα, αλλά το περισσότερο συνεργαζόμαστε με τον Βαγγέλη, δηλαδή μπορώ να σου πω το 70 – 80%. Τα τελευταία δυο, τρία χρόνια. Αλλά όχι μονίμως, υπάρχουν και άλλα παιδιά που συνεργαζόμαστε.

Ερ. Προτιμάτε να έχετε αντί για δεύτερο λαούτο, κιθάρα;

Β.Κ. Βέβαια. Είναι απολύτως απαραίτητο. Γιατί η κιθάρα δίνει περισσότερο αρμονία στη μουσική, καλύτερο ρυθμό και η μουσική βγαίνει πιο στακάτι. Σίγουρα η κιθάρα σαν συνοδευτικό όργανο έχει πολύ περισσότερες δυνατότητες από ένα δεύτερο λαούτο. Έτσι; Ο ρόλος του λαούτο είναι περισσότερο να σολάρει μαζί με τη λύρα.

Ερ. Το πρότυπό σας ποιο ήταν όταν ξεκινάγατε να μαθαίνετε λύρα;

Β.Κ. Ήδη το έχω πει. Ο πατέρας μου, ο Θανάσης ο Σκορδαλός και ο Λεωνίδας ο Κλάδος.

Ερ. Ο τρόπος που μαθαίνατε τους σκοπούς ποιος ήταν; Ακούγατε από δίσκο;

- B.K. Άκουγα από μαγνητοφωνημένα κομμάτια σε δίσκους σε κασέτες, έβλεπα τον πατέρα μου που έπαιζε, έβλεπα τους άλλους που παίζανε. Δεν υπάρχει, βέβαια, εδώ πέρα καθόλου θεωρία, έτσι! Πρακτικά όλα. Θεωρία λίγη έχω μάθει στην πράξη, πάνω στην πράξη έχω μάθει λίγη θεωρία.
- Ερ. Δηλαδή, το παίξιμό σας, αν μπορεί να πει κανείς, ότι μοιάζει με κάποιον μπορούμε να πούμε, ότι έχει χαρακτηριστικά από άλλον καλλιτέχνη;
- B.K. Κοίταξε, έχω επηρεαστεί από αυτούς τους τρεις που σου είπα. Έχω επηρεαστεί και από τον πατέρα μου και από τον Σκορδαλό και από τον Κλάδο. Και ίσως και από άλλους λιγότερο, αλλά από αυτούς τους τρεις ναι, έχω επηρεαστεί. Μοιάζει δηλαδή το παίξιμό μου, έχει στοιχεία και από τους τρεις.
- Ερ. Πιστεύετε ότι έχετε κάνει κάτι άλλο που διαφέρει εντελώς από ό,τι έχει γίνει μέχρι στιγμής σήμερα στη λύρα;
- B.K. Θέλω... να πιστεύω ότι έχω προσφέρει κάποια πράγματα που έχουνε την ταυτότητα μου. Έτσι τουλάχιστον φαίνεται. Έχω δώσει κάτι από τον εαυτό μου στην κρητική μουσική. Και αυτό είναι που αξίζει και τελικά βέβαια. Να δώσεις κάτι από τον εαυτό σου.
- Ερ. Αυτός ο σκοπός που λέει *Τούτο το μήνα τον παραπάνω, το Μαύρα μου μάτια*, τον έχετε ηχογραφήσει εσείς, τι μας λέγατε; Είναι ένας σκοπός που είναι δικός σας;
- B.K. Ναι. Οι στίχοι είναι παλιοί, είναι παραδοσιακοί στίχοι, και μάλιστα υπάρχουν και σε πολλές παραλλαγές ανά την Ελλάδα. Οι στίχοι αυτοί υπάρχουνε από ό,τι έχω μάθει, στην Ηπειρωτική και στην Νησιώτικη Ελλάδα σε πολλές μορφές. Έτσι; Εγώ τους στίχους τους έμαθα στην μορφή που τους έχω γράψει, αλλά η συγκεκριμένη μελωδία είναι δική μου σύνθεση. Και με την συγκεκριμένη μελωδία διαδόθηκε και ακούστηκε το κομμάτι στην Κρήτη και όχι μόνο. Έτσι; Εγώ το ηχογράφησα το 1986, δεν υπάρχει καμία άλλη ηχογράφηση, πριν τη δικιά μου, εκτός από μία του Γιώργη του Κονιτόπουλου το 1961, το συγκεκριμένο τραγούδι, το οποίο όμως είναι εντελώς άλλη μελωδία, εντελώς άλλη μουσική. Η ηχογράφηση η δικιά μου είναι το 1986 με τη συγκεκριμένη μελωδία, που είναι και δική μου.

- Ερ. Μάλιστα. Κάτι άλλο, όταν εσείς γράφετε ένα συρτό, όταν φτιάχνετε ένα συρτό, καταρχήν βγάζετε πρώτα τη μουσική ή βγάζετε πρώτα το στίχο;
- Β.Κ. Δεν είναι απόλυτο αυτό.
- Ερ. Δεν υπάρχει κάποιος κανόνας;
- Β.Κ. Δεν είναι απόλυτο αυτό. Αλλού πρώτα η μουσική, αλλού πρώτα ο στίχος. Όχι, δεν υπάρχει κανείς κανόνας σ' αυτό.
- Ερ. Σας έρχεται, ας πούμε, πιάνοντας τη λύρα σε ένα γλέντι, πιάνοντας...
- Β.Κ. Το ερέθισμα μπορεί να σου έρθει από οτιδήποτε θάνει το μυαλό σου. Από τα πάντα.
- Ερ. Μπορεί να σας έρθει δηλαδή κάποιο ερέθισμα την ώρα που είσαστε, ξέρω εγώ, στο τραπέζι και τρώτε;
- Β.Κ. Και αυτό μπορεί να συμβεί. Δεν μου έχει έρθει βέβαια τέτοιο ερέθισμα, αλλά... δηλαδή ένα ερέθισμα μπορεί να πάρεις από οπουδήποτε.
- Ερ. Πόσο σας επηρεάζουν τα παλιά κομμάτια, αυτό το μεγάλο πλήθος κομματιών που υπάρχει...
- Β.Κ. Πόσο με επηρεάζουν;
- Ερ. Στη σύνθεση ενός δικού σας...
- Β.Κ. Κοίταξε να δεις. Έχουνε ανοιχτεί δρόμοι από παλιότερους στην κρητική μουσική. Έτσι; Έχουνε ανοιχτεί δρόμοι και πάνω στους δρόμους αυτούς, θέλοντας και μη, βαδίζουμε. Έτσι; Θα πω και έχω πει πάρα πολλές φορές, επανειλημμένως έχω πει, ότι αυτός που άνοιξε διάπλατα δρόμους και βαδίζουμε όλοι είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε είτε το παραδεχόμαστε είτε όχι, είναι ο Θανάσης ο Σκορδαλός.
- Ερ. Γιατί αυτό, γιατί το πιστεύετε αυτό;
- Β.Κ. Το έργο του Σκορδαλού, έτσι; είναι πηγή έμπνευσης και βάση δημιουργίας.
- Ερ. Είναι εύκολο να δημιουργήσεις ένας νέος καλλιτέχνης κάτι καινούριο και να μη μοιάζει με Σκορδαλό, με Μουντάκη, με...Ροδινό;
- Β.Κ. Το δυσκολότερο πράγμα είναι αυτό. Το πιο δύσκολο πράγμα είναι να δώσεις κάτι από τον εαυτό σου. Δεν μπορείς όμως να μην βαδίσεις σε δρόμους αλλοιών. Άλλο είναι να μιμείσαι, η μίμηση απαγορεύεται στον καλλιτέχνη. Όποιος μιμείται είναι θαμμένος από την αρχή. Αυτό δεν χωρεί καμιά αμφισβήτηση και καμιά αμφιβολία. Κανείς που μιμήθηκε δεν

ακούστηκε. Απεναντίας κάποιος που έχει προσφέρει έστω και λίγο από τον εαυτό το από αυτό το λίγο έχει ακουστεί. Έτσι; Μίμος δεν ... ποτέ... δεν νομίζω ότι ακούστηκε. Απλά παρακολουθείς τους άλλους, δέχεσαι ερεθίσματα από τους άλλους μέσα σε μια μουσική που εκφράζει ο ίδιος βάζοντας τη δική σου ταυτότητα.

Ερ. Γιατί πιστεύετε ότι ο Σκορδαλός, εδώ πέρα ακούμε στις διάφορες συνεντεύξεις που μας δίνουνε, ο Σκορδαλός αυτό ο Σκορδαλός εκείνο, γιατί έχει μείνει τόσο έντονα το όνομα του Σκορδαλού στη συνείδηση, τι έκανε ο Σκορδαλός και έχει περάσει τόσο πολύ;

Β.Κ. Θα το πω πολύ απλά, που έχω πει πάρα πολλές φορές. Εμένα αυτή είναι η γνώμη μου χωρίς να υποτιμώ βέβαια και την προσφορά των άλλων που είναι τεράστια, ειδικά του Μουντάκη η προσφορά του είναι τεράστια, και μάλιστα ο Μουντάκης ήταν ένας λυράρης που ήταν απέναντι από τον Σκορδαλό, χωρίς να τον μιμείται και χωρίς να τον ακολουθεί, αλλά ο Σκορδαλός τι έκανε! Θα το πω πάρα πολύ απλά: Αν ακούσουμε ηχογραφήσεις, παλιότερες, άλλων λυράρηδων...

Ερ. Όπως;

Β.Κ. Όπως Ροδινός, τεράστιος ο Ροδινός, έτσι; όπως Χαρίλαος, όπως ο Καραβίτης, όπως Λαγός, μεγάλοι λυράρηδες της εποχής. Ο Σκορδαλός, όμως, όταν ήρθε, αν ακούσουμε ηχογραφήσεις μετά τον Σκορδαλό, θα δούμε ότι η λύρα παίζεται τελείως διαφορετικά. Έχουν ανοιχτεί καινούριοι δρόμοι, το δοξάρι χειρίζεται διαφορετικά, τα δάκτυλα χειρίζονται διαφορετικά, υπάρχει... έχει γεμίσει η μουσική, έχει δώσει ρυθμό στο χορό, έχει κάνει... ο Σκορδαλός έχει κάνει την παύση μουσική, παίζει με... να το πω... πώς να το πω, με γεωμετρία, με τριγωνομετρία, είναι απόλυτος στη μουσική του, ακούς φράσεις ολοκάθαρως. Έτσι; Κάτι που δεν συνέβαινε παλιότερα. Ακούς καθαρά πράγματα του Σκορδαλού, πράγματα που τα καταλαβαίνεις αμέσως, έχει γεμίσει τη μουσική, πώς αλλιώς να το περιγράψω. Αυτή τουλάχιστον εμένα είναι η ταπεινή μου γνώμη.

Ερ. Αν δεν υπήρχε ας πούμε ο Σκορδαλός, νομίζετε ότι τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά;

- B.K. Θα ήτανε πολύ φτωχή...θα ήτανε πολύ φτωχή η κρητική μουσική. Όπως πιστεύω, ότι αν ζούσε ο Ροδινός, θα ήταν ακόμα πιο πλούσια η κρητική μουσική. Αλλά η αλλαγή του Σκορδαλού, γνώμη μου προσωπική, πιστεύω ότι ίσως η κρητική μουσική να ήταν στα μουσεία τώρα, και μόνο στα μουσεία.
- Ερ. Υπάρχει κάποια εξήγηση γιατί αυτή η περιοχή έβγαλε τόσο μεγάλους καλλιτέχνες το Ρέθυμνο;
- B.K. Πώς;
- Ερ. Υπάρχει μια εξήγηση, πιστεύετε, ότι, γιατί αυτή η περιοχή εδώ, νομό Ρεθύμνης, έχει βγάλει πολλούς και καλούς καλλιτέχνες;
- B.K. Κοίταξε να δεις, κάθε κομμάτι της Κρήτης έχει προσφέρει στην κρητική μουσική.
- Ερ. Ναι αλλά εδώ όμως έχουμε ένα μεγάλο αριθμό, σε σχέση με την Ανατολική Κρήτη.
- B.K. Καλλιτεχνών, ίσως. Αλλά να σου πω κάτι; Το μεγαλείο της κρητικής μουσικής είναι ότι, από χωριό σε χωριό, από τόπο σε τόπο, ακόμα κι από γειτονιά σε γειτονιά μπορώ να σου πω, είναι ότι, διαφέρει, έχει να δώσει κάτι διαφορετικό και ποικίλλει. Έτσι! Ποικίλλει. Εδώ πραγματικά βγήκανε μεγάλοι καλλιτέχνες. Έτσι;
- Ερ. Και πολλά ονόματα.
- B.K. Και πολλά ονόματα. Αν πάρουμε για παράδειγμα όμως τα Χανιά, ο συρτός ξεκίνησε από τη Κίσσαμο. Η Κίσσαμος έχει μια πολύ μεγάλη παράδοση. Έτσι; Αν ακούσουμε Ανατολική Κρήτη έχει μια πολύ μεγάλη παράδοση η Ανατολική Κρήτη. Έτσι; Δεν είναι μόνο το Ρέθυμνο. Το Ρέθυμνο...
- Ερ. Ναι, αλλά εκεί οι καλλιτέχνες δεν επισκίασαν το ρεπερτόριο, ενώ εδώ βλέπουμε ότι οι καλλιτέχνες επισκίασαν το ρεπερτόριο. Δηλαδή, οι σκοποί είναι επώνυμοι οι περισσότεροι. Λένε, Σκοπός του Ροδινού, του Σκορδαλού.
- B.K. Ναι πράγματι αυτό συμβαίνει.
- Ερ. Υπάρχει κάποια εξήγηση σ' αυτό;
- B.K. Το Ρέθυμνο... δεν το έχω σκεφτεί, για να 'μια ειλικρινής.
- Ερ. Ο πατέρας σας λέει μανέδες, όπως ο Σταφιδιανός που ακούσαμε;
- B.K. Όχι. Ο πατέρας μου, κυρίως συρτά. Συρτά κυρίως.

- Ερ. Εσείς, από πού μάθατε αυτόν τον αμανέ;
- Β.Κ. Ποιον;
- Ερ. Τον Σταφιδιανό.
- Β.Κ. Από παλιές ηχογραφήσεις.
- Ερ. Τον ακούσατε, δηλαδή, από δίσκους;
- Β.Κ. Από δίσκους, ναι. Από δίσκους.
- Ερ. Και γιατί λέγεται Σταφιδιανός;
- Β.Κ. Δεν το ξέρω για να 'μαι ειλικρινής. Δεν το έχω ψάξει.
- Ερ. Στο χωριό σας είχατε κάποιο σκοπό που είχε τοπικό όνομα;
- Β.Κ. Αμαριώτικα πεντοζάλια. Είναι της επαρχίας Αμαρίου, πρώην επαρχίας Αμαρίου. Αμαριώτικα πεντοζάλια, πολύ γνωστά.
- Ερ. Γιατί τα λένε Αμαριώτικα, επειδή το χρώμα, ας πούμε είναι... διαφορετικό, είναι όπως το παίζουνε στο Αμάρι;
- Β.Κ. Ναι, και επειδή γεννηθήκανε στο Αμάρι αυτά τα πεντοζάλια. Από κει πηγάζουν.
- Ερ. Γεννηθήκανε δηλαδή από καλλιτέχνες που κατάγονταν από το Αμάρι;
- Β.Κ. Βεβαίως. Ο καλλιτέχνης από το Αμάρι, όπως ήτανε ο Κοκάρης από τα Πλατάνια, όπως ήτανε ο... Στραβός, που λέγανε παρατσούκλι, Μαδιουδάκης, στο Άνω μέρος, και... όπως ήτανε στο Μέρωνα, πώς λέγεται στο Μέρωνα αυτός... ο Κουρούπης, δεν ξέρω αν ζει ακόμα αυτός ή είναι πολύ γέρος ή αν ζει. Παρατσούκλι, από το Μέρωνα. Αυτοί οι άνθρωποι και ίσως και άλλοι παλιότεροι που δεν τους ξέρω δημιούργησανε αυτά τα Αμαριώτικα πεντοζάλια.
- Ερ. Το μαγαζί, το κατάστημα πότε το ανοίγετε, κ. Κώστα και κ. Μανόλη;
- Β.Κ. Πότε το ανοίγουμε;
- Ερ. Καταρχήν, έχετε ένα κατάστημα το έχετε και τα δύο αδέρφια;
- Β.Κ. Ναι, ναι. Το... Κοίταξε να δεις. Είναι δύο καταστήματα στην ουσία, τα οποία έχουνε γίνει ένα τώρα τελευταία. Το ένα σαν δισκοθήκη υπάρχει από το 1986, το οποίο επεκτάθηκε σε δεύτερο κατάστημα από το 2001, το οποίο επεκτάθηκε σε μουσικά και ηχητικά.
- Ερ. Και;
- Β.Κ. Αυτά.

- Ερ. Ποιος είναι ο λόγος ας πούμε που οδηγεί εσάς να ανοίξετε τέτοια καταστήματα και όχι ας πούμε μια ταβέρνα ή ένα βιβλιοπωλείο;
- Β.Κ. Η ταβέρνα είναι ένα άσχετο πράγμα. Καταρχήν, καθένας θα πρέπει να ασχοληθεί με ένα είδος που αγαπάει και που του αρέσει. Δεν μπορεί να ασχολείται με άσχετα πράγματα. Εμείς είμαστε μες στη μουσική. Αυτή τη δουλειά αγαπάμε, αυτή τη δουλειά κάνουμε. Δεν θα μπορούσα να κάνω οτιδήποτε άλλο, γιατί δεν θα μπορούσα και πετύχω. Έτσι;
- Ερ. Τους καλλιτέχνες αυτό τους βοηθάει, δηλ. να έρχονται σε επαφή με άλλο κόσμο, το να έχεις ένα κατάστημα με μουσικά όργανα;
- Β.Κ. Κατά κάποιο τρόπο, ναι. Βέβαια ναι. Βοηθάει. Βέβαια δεν ήτανε εμένα αυτό το σκεπτικό μου ότι σαν καλλιτέχνης, για να έρχομαι επαφή με κόσμο, γιατί ούτως ή άλλως ο καλλιτέχνης έρχεται σε επαφή με κόσμο, και στις δημόσιες σχέσεις και σε γλέντια στις δημόσιες εμφανίσεις που κάνουμε.
- Ερ. Τα όργανα που έχετε στο μαγαζί σας, τα πήρατε από διάφορους κατασκευαστές;
- Β.Κ. Βέβαια. Εννοείτε.
- Ερ. Από διάφορους οργανοποιούς ή συνεργάζεστε, ας πούμε, με συγκεκριμένους;
- Β.Κ. Εννοείται. Προμηθευτές έχουμε στο μαγαζί πάνω από εκατόν πενήντα. Δεν είναι μόνο ο οργανοποιός, είναι και εταιρείες που κατασκευάζουνε, είναι και εταιρείες ηχητικών και λοιπά. Έτσι; Παραδοσιακοί, αν θες να μου πεις, κατασκευαστές λύρας, υπάρχουνε δυο - τρεις καλοί κατασκευαστές από τους οποίους παίρνουμε ή λαούτα παραδοσιακά ή δυο - τρεις πάλι από τους οποίους παίρνουμε, προμηθευόμαστε, έτσι; Ε, τώρα το μπουζούκι έχει γίνει ένα είδος το οποίο το παράγουνε στο εργοστάσιο πλέον μεγάλες εταιρείες. Έτσι; Η κιθάρα δεν το συζητώ ζητάμε πολυεθνικές εταιρείες. Αυτά.
- Ερ. Εγώ ένα τελευταίο ερώτημα, ποια είναι τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένας λυράρης σήμερα νέος για να χαράξει μια σημαντική δική του προσωπική πορεία;
- Β.Κ. Το κυριότερο, είναι να μην το βλέπει σαν δουλειά που θα του επιφέρει κάποια κέρδη οικονομικά. Αν το βλέπει έτσι δεν πρόκειται να πετύχει. Αυτό είναι το κυριότερο και βασικότερο. Να το ζει, να το αγαπάει, να το νιώθει. Και δυστυχώς, οι περισσότεροι που ξεκινάνε τώρα, αυτό βλέπουνε.

Σαν μια δουλειά με, εντός εισαγωγικών, εύκολο, που δεν είναι καθόλου εύκολο, αλλά για ορισμένους που είναι άσχετοι με τη δουλειά, το θεωρούν εύκολο κέρδος.

- Ερ. Έχετε ένα γιο, μια κόρη, θα λέγατε ποτέ στο γιο σας να γίνει λυράρης;
- Β.Κ. Προσωπικά δεν θέλω στο παιδί μου να παρέμβω να το πιέσω να κάνει οτιδήποτε. Αν γίνει λυράρης, θα το χαρώ. Όπως επίσης θα χαρώ αν μου ζητήσει οτιδήποτε άλλο. Αρκεί να είναι υγιές αυτό που θα μου ζητήσει, βέβαια.
- Ερ. Τι πιστεύετε, ότι ο καλλιτέχνης γεννιέται ή γίνεται;
- Β.Κ. Γεννιέται... γεννιέται... γεννιέται. Άλλος γεννιέται μικρός καλλιτέχνης, άλλος μεγάλος, άλλος γεννιέται Θεός. Έτσι; Καλλιτέχνης με καλλιτέχνη, υπάρχει μεγάλη διαφορά.
- Ερ. Εσείς έχετε ακούσει και τον πατέρα σας που έπαιζε και παίζει, φαντάζομαι λύρα, παίζει ακόμα;
- Β.Κ. Και βέβαια παίζει. Όχι επαγγελματικά.
- Ερ. Όχι επαγγελματικά, ερασιτεχνικά. Και ζείτε τώρα σε μια εποχή, σε μια περίοδο που βγαίνουν και νέοι λυράρηδες, με καινούριο ήθος, με καινούριο χρώμα.
- Β.Κ. Καινούριο ήθος και χρώμα, όχι. Δεν υπάρχει καινούργιο ήθος και χρώμα. Ξέρεις τι υπάρχει; Υπάρχουν καλοί καλλιτέχνες καινούργιοι, αλλά πολύ - πολύ ελάχιστοι. Μετρημένοι σε δυο τρία δάκτυλα. Όλοι οι υπόλοιποι μιμούνται ο ένας τον άλλον. Και κατευθύνονται σε μια... σε ένα στιλ, σε ένα μοτίβο, που η μουσική πλέον δεν έχει κανένα, μα κανένα, νόημα, δεν παίζει κανένα μα κανένα ρόλο, και περισσότερο το πώς θα φωνάξει, τι θα πει, περισσότερο δηλαδή οι καινούριοι καλλιτέχνες προσπαθούν να διασκεδάσουν τον κόσμο με κραυγές και με συνθήματα και όχι με μουσική. Δυστυχώς. Έτσι; Δεν το κατηγορώ. Δεν το κατηγορώ, τη στιγμή που βρίσκουν ανταπόκριση, εφόσον βρίσκουν ανταπόκριση και το κάνουν αυτό το πράγμα, καλώς το κάνουν. Εγώ δεν το κατηγορώ, προς Θεού. Αλλά κατηγορώ αυτούς που προσπαθούν να μιμηθούν αυτούς που το κάνουν και ενώ βλέπουν ότι δεν περνάει, εκεί, προσπαθούν να μιμηθούν

αυτό το πράγμα. Και έχει επιφέρει αυτό στην κρητική μουσική ένα αλαλούμ, δηλαδή ο κόσμος έχει μπερδευτεί. Δεν ξέρει πλέον.

Ερ. Μήπως οφείλεται στα χρήματα;

Β.Κ. Εί ναι. Αυτό που είπα προηγουμένως.

Ερ. Από πότε βλέπετε αυτή τη στρόφη;

Β.Κ. Αυτά τα τελευταία χρόνια.

Ερ. Τα τελευταία δέκα χρόνια, τα τελευταία πέντε;

Β.Κ. Όχι. Τα τελευταία δέκα χρόνια είχε αρχίσει σιγά - σιγά, αλλά περισσότερο στα τελευταία πέντε χρόνια έχει πάει πολύ.

Ερ. Τα σχήματα τα καινούργια είναι διαφορετικά από τα παλιότερα;

Β.Κ. Και πρέπει να είναι διαφορετικά. Είναι και πρέπει να είναι.

Ερ. Τι έχουν τα σημερινά σχήματα τα περισσότερα;

Β.Κ. Τα περισσότερα... καλύτερους μουσικούς, καταρχήν, για ένα καλό συγκρότημα μιλάμε τώρα που αποδίδει μουσική. Ένα καλό συγκρότημα που θα αποδώσει μουσική αποτελείται από καλύτερους μουσικούς, έτσι; Είναι πιο πολυπληθές το σχήμα, για να βγαίνει και η μουσική πιο γεμάτη και πιο καλύτερη. Όχι να μιμηθούν ένα άλλο τρόπο, γιατί καμιά φορά το παρεξηγούν αυτό το πράγμα, ότι... επειδή βάλαμε κιθάρα ή επειδή βάλαμε κρουστά, προσπαθούμε να μιμηθούμε ένα άλλο είδος μουσικής. Όχι! Εμείς προσαρμόζουμε και την κιθάρα και τα κρουστά και το μαντολίνο και οτιδήποτε μπει στην κρητική μουσική το προσαρμόζουμε στο ύφος της μουσικής μας. Χαρακτηρίζονται τα όργανα αυτά στη μουσική μας και όχι χαρακτηρίζουνε τη μουσική μας. Έχει μεγάλη διαφορά αυτό, έτσι;

Ερ. Και έτσι μια τελευταία ερώτηση, τουλάχιστον, από πλευράς μου, όταν παίζετε συρτά, αυτοσχεδιάζετε;

Β.Κ. Ναι, Ναι. Κυρίως στα συρτά ναι.

Ερ. Στο μαλεβιζιώτη;

Β.Κ. Και στο μαλεβιζιώτη, ναι.

Ερ. Σε ποιους σκοπούς θα λέγαμε ότι δεν μπορείς να αυτοσχεδιάσει κανείς πολύ;

- B.K. Σε κανένα. Πολύ; Εντάξει, στη σούστα ας πούμε δεν μπορεί να αυτοσχεδιάσει πολύ γιατί δεν σου δίνει πολλά περιθώρια. Στο μαλεβιζιώτη όμως μπορείς πολύ και στα συρτά μπορείς πολύ να αυτοσχεδιάσεις.
- Ερ. Δηλαδή τι κάνεις και αυτοσχεδιάζεις; Το πώς θα συνδέσεις το ένα συρτό με το άλλο, είναι η μαντινάδα που θα πεις, είναι το...
- B.K. Όχι, όχι. Και στη μαντινάδα, αλλά ασ' την μαντινάδα, για τη μουσική, την ίδια τη μουσική, αυτοσχεδιάζεις εκείνη τη στιγμή, ανάλογα τη ψυχολογία που είσαι, ανάλογα με τι κόσμο έχεις να κάνεις, ανάλογα το πόσο πολύ είσαι δεμένος με το ίδιο το γλέντι, ανάλογα με τι ερεθίσματα έχεις...
- B.E. Επάνω στη μελωδία που παίζει.
- Ερ. Ναι, κύριε Μανώλη.
- B.K. Πάνω στη μελωδία αυτοσχεδιάζουμε.
- Ερ. Πάνω στη μελωδία που παίζει;
- B.E. Αυτοσχεδιάζει.
- Ερ. Δέκα φορές πείτε ότι θα παίξετε το Μόνο εκείνος π' αγαπά, ένα παράδειγμα.
- B.K. Δέκα φορές θα το παίξω αλλιώς.
- Ερ. Θα το παίξετε διαφορετικά κάθε φορά;
- B.K. Ναι. Ναι.
- Ερ. Θα του βάλετε περισσότερα ή λιγότερα στολιδάκια, άλλες νότες;
- B.K. Ναι, ναι, ναι! Περισσότερα ή λιγότερα, θα το παίξω πιο γλυκά, θα το παίξω πιο επαναστατικά, ας το πούμε εντός εισαγωγικών, εξαρτάται.
- Ερ. Ταξίμι βάζετε σε συρτά, μπροστά από συρτά;
- B.K. Πολλές φορές, ναι. Ναι.
- Ερ. Αυτό είναι αυτοσχεδιασμός;
- B.K. Ναι, βέβαια. Τα ταξίμια, πάντα. Ναι, είναι αυτοσχεδιασμός.
- Ερ. Το πώς παίζει ένας λυράρης έχει σχέση με τον χορευτή που βλέπει; Αν θα του κάνει κάτι...
- B.K. Απόλυτα. Απόλυτα. Απόλυτα. Δεν μπορείς άμα δεν έχεις καλό χορευτή μπροστά σου, να παίζεις, γιατί καταρχήν σε ξενερώνει. Δεν μπορείς να παίζεις. Έτσι; Πρέπει να κλείσεις τα μάτια σου και να μην κοιτάς καθόλου. Σε ξενερώνει, δεν μπορείς, άμα βλέπεις και δεν πάει στο ρυθμό, δεν... δεν

μπορείς. Αλλά εντάξει, σε ένα γλέντι μπορεί να σε εμπνεύσει οτιδήποτε.
Έτσι ένας καλός φίλος, μια όμορφη γυναίκα, ένα... το πόσο πολύ αρέσεις και
σημασία σου δίνει ο κόσμος, από το χειροκρότημα, από πολλά. Έτσι;

Ερ. Από τον συρτό τον πρώτο, ας πούμε, μπορείς να πας σε οποιοδήποτε συρτό;
Ή υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί;

Β.Κ. Όχι, οποιοδήποτε μπορείς να πας. Να το χειριστείς όμως κατάλληλα. Έτσι;
Κάνεις μια γέφυρα, εντός εισαγωγικών, για να πας στον επόμενο σκοπό.

Ερ. Και τα συνοδευτικά όργανα ακολουθούν, είναι υποχρεωμένα;

Β.Κ. Και βέβαια ακολουθούν. Και βέβαια ακολουθούν.

(Οι πληροφορητές έπρεπε να φύγουν)

Ερ. Ωραία σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Β.Κ. Ευχαριστούμε και εμείς, να είστε καλά.